

Dosya No: 29

Ali ŞAHİN – UGSAM Araştırmacısı – Kasım 2018

İran'ı Ehlileştirme Projesi: ABD Yaptırımları

Trump'ın ABD başkanlığına seçilmesinden sonra dünya kamuoyu gözünü ABD'nin İran'a uygulayacağı politikaya dikti. Zira Trump, seçim kampanyaları sürecinde İran'a karşı sert politikalar uygulayacağını, Obama'nın aksine nükleer antlaşmadan çekileceğini sık sık dile getirmekteydi.

Bu bağlamda başkanlık koltuğuna oturan Trump, ilk ziyaretini Suudi Arabistan'a yaparak burada Suudi prens Selman'ın yanı sıra BAE veliahtı Zayed ve Mısır'ın darbeci Devlet Başkanı Abdulfettah Sisi ile bir araya gelerek bir küre zirvesi düzenledi. Bu zirve sonunda Obama döneminde gerilen ABD-Arap ilişkileri yeniden geliştirilirken İran'a karşı yeni bir cephe açılmıştı. Ayrıca kargaşa içinde bulunan Ortadoğu'yu yeni krizler beklemekteydi. Bu suretle bölgede Katar krizi ve Kürdistan bağımsızlık süreci devam etti. Bu krizlerle bölgede İran ve Türkiye zor durumda bırakılmak istenirken mezkûr ülkeler bu süreci sorunsuzca aşmıştı.

Bununla birlikte ABD nükleer antlaşmada kalma karşılığında İran'a 12 maddelik yaptırım şartı sundu. Genel olarak nükleer zenginleştirmeden ve bölgedeki Şii milislerin desteklenmesinden vazgeçilmesini içeren kararlara uymayacağını ilan etti. Buna karşılık 8 Mayıs'ta canlı yayında yaptığı açıklama ile nükleer antlaşmadan tek taraflı çekildiğini ilan eden ABD, İran'a karşı yaptırım uygulayacağını açıkladı.

Bu süreç içerisinde ABD'nin tek taraflı yaptırım kararına göre bu ilk dalga yaptırımlar ile İran'ın dolar ya da altın gibi değerli emtialarla ticaret yapması engellenecek, ülkenin otomotiv ve havacılık sektörü ile iş yapılmayacaktı. Nitekim bu kararın ardından İran halkı psikolojik olarak etkilendi. Halk nazarında karamsarlık baş gösterdi. Tümen, dolar karşısında değer kaybederek her gün yeni bir rekor kırdı.

Bununla birlikte İran hükümeti Avrupalı devletlerle müzakere yapsa da başarılı olmadı. Siemens, Wolswogen, TOTAL gibi Avrupa'nın önde gelen firmaları İran pazarından çekilme kararı aldı. Ülke içinde protestolar, kepenk kapatma eylemleri yapıldı. Bu süreç içinde İran üzerinde baskılarını artırmak isteyen ABD yönetimi İran Eylem Grubunu kurarak kamu diplomasisi yoluyla devletlerin İran ile ilişkilerini sonlandırmaya yönelik faaliyetlerde bulundu.

Trump Yaptırımlarla Neyi Hedefliyor?

Obama döneminde imzalanan 5+1 nükleer antlaşma ile Ortadoğu'da manevra alanını arttıran İran, nüfuz alanı da artmış, İran'dan Lübnan'a kadar uzanan hat direniş cephesi diye adlandırılan Şii hilali projesi çizilmiştir. Bu suretle bölgenin büyük bir kısmını etkileyen İran, mümkün merteye Şii milisler vasıtasıyla İsrail'in güvenliğini tehdit eden bir unsur haline

gelmiştir. Bununla birlikte mezhepsel ve etnik unsurlar açısından birbiri ile mücadele halindeolan İran'ın gerek Suudi Arabistan, BAE ile ABD-İsrail ilişkileri de gerilmiştir.

Bu bağlamda Trump'ın iktidara gelişi, Riyad ziyaretinden sonra Tel-Aviv'e gidişi gözlerden kaçmayacak derecede önemli bir detaydır. Bu süreç içerisinde ABD dış politikasındaki keskin değişim, İran'ı çevreleme politikası hiç kuşkusuz İran'ı kendi sınırlarına hapsedme politikası olarak değerlendirilebilir. Bu politika minvalinde gerek Küre ittifakı, gerek ABD'nin dayattığı 12 maddelik yaptırım şartı bunu doğrulamaktadır. Bununla birlikte İran'ın bölgedeki terörü desteklediğini savunan ABD'li yetkililer bundan vazgeçilmesini isteyerek bölgedeki Şii milislerden de desteğini çekmesini talep etmiştir. Bu durum başta Lübnan'da Hizbullah olmak üzere Yemen'de Husi'lerin pasifize edilerek İsrail'in güvenliğinin sağlanmasına yönelik bir adım olarak değerlendirmek mümkündür. Bu sayede İran'ın da Obama döneminde kazandığı bölgesel nüfuz kaybedilmiş olacaktır.

Bunun yanı sıra direniş cephesini parçalamayı hedefleyen ABD, ekonomik yaptırımlarla İran iç dinamiklerini harekete geçirmeyi hedeflemektedir. Bu minvalde ABD, ülke içindeki işsizlik ve ekonomik buhranı kullanarak halkı sokak gösterileri, grevleriyle sokağa dökmek istemektedir. Bunun yanında sisteme muhalif örgütleri finanse ederek İran içindeki eylemleri artırıp ülkeyi istikrarsızlaştırmayı planlamaktadır. Bu şekilde halkı rejime karşı kışkırtarak İran rejiminin sonunu getirmek istemektedir.

Bununla birlikte gerek bölgede gerekse iç politikada köşeye sıkışan İran karşısında, kendisine açılan cephelerin birini kapatarak Ortadoğu'da daha etkili bir politika yürütmeyi amaçlamaktadır.

İran'ın Alması Gereken Önlemler

ABD yaptırımları karşısında zor durumda kalacağı düşünülen İran'ın alması gereken birtakım önlem olduğu aşikârdır. Bu süreçte İran; Çin ve Rusya ile ekonomik ilişkilerini geliştirmelidir. Bunun yanı sıra komşu ülkeleri ile ticaret hacmini artırmalı, milli para üzerinden ticaretini geliştirmelidir. Aynı zamanda tüketen ekonomi yerine üreten ekonomiye geçerek ithalatını azaltmalıdır. Bu sayede iç pazara yerli ürünü sokarak hem dış bağımlılığını azaltıp hem de piyasada sıcak paranın dönmesini sağlamalıdır. Bu politika sayesinde içerideki işadamları ve tüccarını da korumuş olacaktır.

Bununla birlikte yeni ticari ve ekonomik örgütlere katılmalıdır. Bu süreçte BRICTS'e girmek en iyi yol gibi görünmektedir. Bunun yanı sıra KOEP'i terk etmeyen diğer Avrupalı devletlerle temasını sıkı tutmalıdır. Bu İran'a hem zaman kazandıracak hem de piyasada rahatlamasını sağlayacaktır.